

Remissyttrande över promemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20)

Örebro universitet, Institutionen för beteende-, social- och rättsvetenskap (BSR) har fått den rubricerade promemorian på remiss. BSR ställer sig tveksam till förslaget om att införa hinder mot kusinäktenskap då det inte står klart att syftet med intrånget i rätten att ingå äktenskap, som är att minska enskildas utsatthet för hedersförtryck,¹ kommer uppnås genom att införa äktenskapshindret. BSR har inga synpunkter på förslaget om att inte erkänna kusinäktenskap som ingåtts utomlands *efter* det att ett hinder mot kusinäktenskap har införts i svensk rätt. BSR motsätter sig däremot förslaget om att inte erkänna kusinäktenskap som ingåtts utomlands *innan* ett hinder mot kusinäktenskap har införts i svensk rätt då det skulle utgöra ett oproportionerligt intrång i rätten till privat- och familjeliv. BSR motsätter sig av samma skäl förslaget om att undantag från erkännandeförbudet endast ska ges vid ”synnerliga skäl”. BSR avstyrker också förslaget om att åklagarens talerätt om äktenskapsskillnad bör omfatta kusinäktenskap som ingicks innan ett sådant hinder har införts i svensk rätt.

Utredningens övriga förslag lämnas utan erinran.

1. Utgångspunkter

Utredningens förslag innebär i huvudsak att ett hinder mot kusinäktenskap utan möjlighet till dispens införs i 2 kap. 3 § äktenskapsbalken (1987:230) och att kusinäktenskap inte längre erkänns av svenska myndigheter om inte synnerliga skäl föreligger, enligt 1 kap. § 8 a lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL). Utredningen föreslår dessutom ett förbud mot äktenskap mellan vissa andra nära släktingar och att vissa tidigare dispensmöjligheter tas bort. BSR har inga synpunkter på de senare förslagen.

Det är av stor vikt att ett hinder mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra släktingar skulle skydda dem som den är avsedd att skydda.

2. Hinder mot att ingå kusinäktenskap i Sverige

BSR ställer sig tveksam till utredningens förslag om att förhindra äktenskap från att ingås i Sverige mellan kusiner av följande skäl. Förbudet mot kusinäktenskap utgör en större inskränkning av individers rättigheter att ingå äktenskap än förbudet mot barnäktenskap och månggifte. Det står inte heller klart att syftet att motverka påtryckningar om att ingå äktenskap kommer uppnås genom äktenskapshindret.

¹ Ds 2024:20, s. 12.

En betydande inskränkning av rätten att ingå äktenskap

Förslaget har ett preventivt syfte och liknar den svenska regleringen om barnäktenskap, med en väsentlig skillnad: medan förbudet mot barnäktenskap endast har tidsbegränsad effekt, eftersom ett par kan gifta sig senare när barnet väl uppnått 18 års ålder, så är förbudet mot kusinäktenskap ett permanent hinder för ett sådant par att ingå äktenskap. Ett förbud mot kusingifte skiljer sig också från förbudet mot månggifte, då det senare inte heller permanent hindrar en enskild från att ingå ett äktenskap med en särskild individ: det är möjligt att ingå äktenskap med den man önskar under förutsättning att man beviljats äktenskapsskillnad från en tidigare make/maka. Förbudet mot kusinäktenskap utgör därför en större inskränkning av individens rättigheter att ingå äktenskap än förbudet mot barnäktenskap och månggifte.

Oklart om syftet som anges kommer uppnås genom rättighetsinskränkningen

Förslaget om ett hinder mot att ingå kusinäktenskap utgör en inskränkning av rätten att ingå äktenskap, vilket skyddas av Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna (EKMR) artikel 12. Stater får begränsa denna rättighet under vissa förutsättningar, bl.a. att ett tillräckligt skäl anges för inskränkningen. I denna del anger utredningen som det primära skälet hedersproblematik och riskerna att unga utsätts för påtryckningar att ingå kusinäktenskap och att de därför sällan är helt frivilliga, vilket ter sig utgöra ett legitimt skäl för ett sådant rättighetsintrång. Syftet som anges för att begränsa rättigheten behöver dock också kunna uppnås med begränsningen. BSR ställer sig tveksam till om syftet att motverka påtryckningar om att ingå äktenskap kommer uppnås genom att införa ett hinder mot kusinäktenskap.

Forskning visar på ett visst samband mellan tvång och släktäktenskap, men klarlägger inte omfattningen av detta.² En ny svensk studie visar exempelvis på variationerna i fall av ingående av kusinäktenskap, från fullt frivilliga till att ha ingåtts genom tvång.³ Den globala trenden visar på en minskning överlag av släktäktenskap, vilket också kan ses i Europa.⁴ Enligt såväl äldre⁵ som samtida⁶

² Aarset, M. F., Gottehus, A. & Berg, T. S. 2020. *Ekteskap i nær slekt. En kunnskapsgjennomgang*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Oslo Metropolitan University.

³ RFSU. 2025. *Erfarenheter av kusinäktenskap. En kvalitativ intervjustudie*.

⁴ Aarset, M. F., Gottehus, A. & Berg, T. S. 2020. *Ekteskap i nær slekt. En kunnskapsgjennomgang*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Oslo Metropolitan University.

⁵ Ginat, J. Blood Revenge. 1997. *Family honour, mediation and outcasting*. Sussex academic. Peristiany, J. G. 1965. *Honour and shame – The values of Mediterranean society*. London: Widenfeld and Nicolson; Pitt-Rivers, J. 1965. Honor and social status. In J. G. Peristiany (Ed.), *Honor and Shame. The values of Mediterranean society* (pp. 9–77). University of Chicago Press; Sevrer A. & Yurdakul G. 2001. Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence against Women*, 7: 964–998.

⁶ Bangash, A. K., Khan, R., & Marwat, F. U. R. 2018. Illiteracy and its Relation with Honour Killing in Federally Administered Tribal Areas (FATA) Of Pakistan. *Pakistan Journal of Criminology*, 10(2), 107–121. Gibbs, A., Said, N., Corboz, J., & Jewkes, R. 2019. Factors associated with ‘honour killing’ in Afghanistan and the occupied Palestinian Territories: Two cross-sectional studies. *PLOS ONE*, 14(8). Miedema, E., Koster, W., Pouw, N., Meyer, P., & Sotirova, A. 2020. The Struggle for Public Recognition: Understanding Early Marriage through the Lens of Honour and Shame in Six Countries in South Asia and West Africa. *Progress in Development Studies*, 20(4), 328–346; Yilmaz, E., Kumral, B., Canturk, N., Erkol, Z., & Okumus, A. M. 2015.

internationell forskning och samtida svensk forskning⁷ spelar integration och goda livsvillkor som ökar individens valmöjligheter stor roll i att minska krafterna i de normer, traditioner och sociala kontexter som legitimerar både tvångsäktenskap och släktäktenskap.

Det saknas stöd i forskning för att ett hinder mot kusinäktenskap skulle vara en effektiv metod för att minska påtryckningar mot unga att ingå ett visst äktenskap. Risker är istället att ett hinder stärker utanförskap och de traditionella sammanhållningsmönster som gynnar ett kollektivs begränsningar av individens livsval.

3. Erkännande av kusinäktenskap som ingåtts utomlands efter det att ett hinder mot kusinäktenskap införs i svensk rätt

BSR har inga synpunkter på förslaget om att inte erkänna kusinäktenskap som ingåtts utomlands *efter* det att ett hinder mot kusinäktenskap införs i svensk rätt. Det är en vanlig tillämpning av bestämmelser som begränsar rättigheter: de har effekt framåt i tiden.

För att inte förbudet mot kusinäktenskap lätt ska kunna kringgå föreslår utredningen att kusinäktenskap som ingåtts utomlands och som inte redan har erkänts av svenska myndigheter inte längre ska erkännas. Förbudet mot erkännande av kusinäktenskap kan ha en preventiv effekt så att sådana äktenskap inte längre ingås eftersom de inte längre kommer erkännas i Sverige.

En inskränkning av erkännande av ett redan ingånget äktenskap faller inom ramen för EKMR artikel 8 som skyddar rätten till privat- och familjeliv. Inskränkningar av rättigheten kan göras enligt vissa förutsättningar, bl.a. att det syfte som anges för den nationella inskränkningen ska falla inom ett av de syften som anges i artikel 8 och inskränkningen ska vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle, vilket innefattar ett krav på proportionalitet.

I denna preventiva del, som syftar till att förhindra att par istället gifter sig utomlands om ett kusinäktenskapshinder införs i Sverige, ter sig inskränkningen av rättigheten som rättsligt möjlig för konventionsstater att genomföra och liknar inskränkningen av rätten att ingå kusinäktenskap i EKMR artikel 12.

Analysis and comparison of domestic femicide cases in the cities of Diyarbakir & Tekirdag, Turkey: A preliminary study. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 34, 17-23.

⁷ Baianstovu, R., Strid, S., Cinthio, H., Särnstedt Gramnaes, E. & Enelo, J-M **2019**. *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets uttryck och samhällets utmaningar*. Örebro: Örebro universitet, Working papers and Reports Social Work. Rapport NR 17; Baianstovu, R. & Särnstedt Gramnaes E. **2022**. *Segregationens betydelse för hedersnormer samt för hedersrelaterat våld och förtryck: Nya analyser utifrån Storstadskartläggningen*. Delegationen mot segregation (Delmos); Baianstovu, R. & Enelo, J-M. **2023**. *Ungas livsvillkor i Göteborg 2023. Enkätundersökning för uppföljning av Göteborgs stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2018-2023*. Working Papers and Reports Social Work nr. 33, Örebro University; Cinthio, H. **2023**. *Rörelser i gränslandet: om komplexa hedersnormer och samhälleliga markeringar*. Malmö University Press. Doktorsavhandling; Nationella sekretariatet för genusforskning **2025**. *Honour, Gender and Violence. An International Research Review*. Göteborgs universitet; Strid, S., Baianstovu, R., Enelo, J-M, **2021**. Inequalities, isolation, and intersectionality: A quantitative study of honour-based violence among girls and boys in metropolitan Sweden, *Women's Studies International Forum*, Vol. 88.

4. Erkännande av kusinäktenskap som ingåtts utomlands innan äktenskapshindret införts i svensk rätt

BSR motsätter sig dock förslaget om att inte erkänna kusinäktenskap som ingåtts utomlands *innan* ett hinder mot kusinäktenskap införs i svensk rätt annat än vid synnerliga skäl. Detta skulle utgöra ett oproportionerligt intrång i rätten till privat- och familjeliv.

Retroaktiv tillämpning av bestämmelser som begränsar rättigheter

Utredningens förslag om ett erkännandeförbud skulle inte enbart inverka på framtida handlingar och påtryckningar om att ingå äktenskap, utan skulle även få retroaktiv effekt i relation till äktenskap som ingåtts utomlands innan förbudet mot kusinäktenskap trätt i kraft. Grundprincipen i svensk rätt är att nya bestämmelser inte ska tillämpas på enskildas rättigheter och skyldigheter som uppkommit före ikraftträdandet av den nya bestämmelsen.⁸ För undantag från principen bör det därför finnas starka skäl.

Utredningen föreslår utan tillräckliga överväganden att erkännandeförbudet bör ges retroaktiv verkan. Förslaget skiljer inte mellan kusinäktenskap som ingåtts relativt nyligen eller som bestått under decennier. Det skiljer inte heller mellan kusinäktenskap som ingåtts där en av parterna haft anknytning till Sverige när äktenskapet ingicks eller där ingen av parterna hade anknytning till Sverige när äktenskapet ingicks. Det innefattar ett förbud mot att erkänna äktenskap som skulle varit möjliga att både ingå i Sverige och skulle ha erkänts här. Erkännandeförbudet är därmed mycket extensivt och omfattar äktenskap som ingåtts i ett annat land men som skulle kunna ha ingåtts också i Sverige, där parterna inte haft svensk anknytning och som bestått under lång tid där parterna kan ha både barn och barnbarn. För en sådan kraftig rättighetsinskränkning som skiljer sig från den ordinära tillämpningen av rättighetsbegränsningar bör det finnas mycket starka skäl. Sådana starka skäl saknas i utredningen.

5. Undantag från erkännandeförbudet endast vid ”synnerliga skäl”

BSR motsätter sig också förslaget att undantag från erkännandeförbudet endast ska ges vid ”synnerliga skäl” då det inte uppfyller kravet på proportionalitet vid rättighetsbegränsningar. Utredningens förslag och motiveringar samt den restriktiva tillämpningen hittills av ”synnerliga skäl” vid barnäktenskap visar att den ventil som ”synnerliga skäl” är avsedd att utgöra inte uppfyller det proportionalitetskrav som Europarätten uppställer. Om ett retroaktivt erkännandeförbud ändå införs bör undantag ges vid ”särskilda skäl”.

Proportionalitetskravet och möjligheten till undantag i individuella fall

⁸ Se Lagrådets yttrande, prop. 2020/21:149. *Förbud mot erkännande av utländska månggiften*, s. 63.

En av förutsättningarna för inskränkningar av artikel 8 rör inskränkningens proportionalitet i relation till dess syfte. Kravet innebär också att omständigheter som kan vara relevanta i det enskilda fallet måste kunna beaktas så att utfallet i ett enskilt fall inte leder till ett orimligt resultat eller leder till allvarigare konsekvenser för den enskilde än skälen som motiverade inskränkningen. Det krävs därför en ventil som ger möjlighet till undantag i individuella fall.

Möjligheten till undantag och ”synnerliga skäl” vid barnäktenskap och månggifte

Ventilen som redan nu möjliggör undantag i individuella fall från erkännandeförbudet i 1 kap. § 8 a IÄL i fall av barnäktenskap och månggifte är om det föreligger ”synnerliga skäl”.⁹ I relation till barnäktenskap angav regeringen år 2013 för synnerliga skäl att en konsekvens- och rimlighetsbedömning skulle göras som kunde avgöra om ”ett nekat erkännande i det enskilda fallet medför allvarliga konsekvenser för paret eller det annars framstår som orimligt att inte erkänna äktenskapet.”¹⁰ År 2017 förklarade regeringen att ”synnerliga skäl” inte fick tolkas så restriktivt att dess tillämpning var oförenlig med Europakonventionen och unionsrätten,¹¹ vilket också underströks av Lagrådet i dess remissvar.¹² I författningskommentaren till revideringen år 2018 angavs följande:

”I bedömningen av om det finns synnerliga skäl ligger att ett nekat erkännande måste uppfylla kravet på proportionalitet enligt artikel 8 i Europakonventionen (om rätten till respekt för privat- och familjeliv) och unionsrätten (framför allt rätten för EU-medborgare och deras anhöriga att fritt röra sig inom unionen). Ventilens tillämpningsområde får inte vara snävare än vad Europakonventionen och unionsrätten medger. Det måste därför göras en avvägning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet av hur stort ingreppet i den enskildes rätt är i förhållande till syftet med erkännandeförbudet, dvs. att skydda enskilda mot att leva i barnäktenskap och att motverka förekomsten av sådana äktenskap i Sverige. Som utgångspunkt väger skälen för erkännandeförbudet tyngre än de konsekvenser som ett nekat erkännande medför för enskilda. Bedöms förhållandet mellan dessa faktorer i ett enskilt fall vara orimligt finns dock synnerliga skäl att i det sammanhanget erkänna äktenskapet och därmed en viss rättsverkan av det.”¹³

Att ”synnerliga skäl” trots detta tolkas alltför restriktivt framgår av ett fall som nyligen prövades i domstol.¹⁴ En kvinna som ingått äktenskap i ett nordiskt land på 1960-talet när hon var 17 år och 7 månader gammal anmälde år 2023 flytt till Sverige. Paret hade då varit gifta i drygt 60 år och hade tre gemensamma barn, men Skatteverket registrerade henne som ogift då myndigheten trots omständigheterna inte ansåg att det fanns ”synnerliga skäl” att erkänna barnäktenskapet. Förvaltningsrätten i målet fann att det ”framstår som orimligt” att inte erkänna äktenskapet och att

⁹ Se Saf, Carolina, ”Vad utgör egentligen synnerliga skäl för erkännande av utländskt äktenskap?” Artikelmanus, förvaras hos författaren.

¹⁰ Prop. 2013/14:208. *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor*, s. 27. Se även prop. 2017/18:208. *Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap*, s. 25-26.

¹¹ Prop. 2017/18:208, s. 27.

¹² A.prop. s. 47.

¹³ A.prop. s. 35.

¹⁴ Förvaltningsrätten i Göteborg (2024-01-16) i mål nr 12621-23 och Kammarrätten i Göteborg (2024-11-22) i mål nr 741-24.

omständigheterna visade att det fanns ”synnerliga skäl” att erkänna det.¹⁵ Skatteverket överklagade domen, och i sin bedömning av överklagandet lyfte kammarrätten att äktenskapet ingåtts enligt det andra nordiska landets lag, att den nordiska medborgaren då varit nära 18-årsgränsen, att paret varit gifta i drygt 60 år, och att enligt den nordiska äktenskapkonventionen skulle hindersprövningen i det landet varit tillräcklig för en vigsel i Sverige vid den tidpunkten. Äktenskapet skulle alltså kunnat ha ingåtts i Sverige vid den tid då paret gifte sig. Kammarrätten fann därför att omständigheterna vid en samlad bedömning visade att det fanns ”synnerliga skäl” att erkänna äktenskapet.¹⁶

Skatteverkets beslut år 2023 visar på en alltför restriktiv tolkning av synnerliga skäl som är uppenbart oförenlig med EKMR:s krav på proportionalitet. Trots att barnäktenskapet erkändes av domstolarna i det fallet visar kammarrättens bedömning av ”synnerliga skäl” att säkerhetsventilen riskerar att tolkas än mer restriktivt vid kusinäktenskap än vid barnäktenskap. Vid barnäktenskap kan t.ex. omständigheten att barnet varit nära 18-årsåldern tolkas som att äktenskapshindret ändå inom kort skulle ha fallit bort. En sådan omständighet finns inte vid kusinäktenskap där äktenskapshindret är permanent.

Möjligheten till undantag och ”synnerliga skäl” vid kusinäktenskap

Om en sådan ventil för erkännande krävs vid barnäktenskap¹⁷ och månggifte,¹⁸ där det finns en samsyn om dessa som oacceptabla former av äktenskap, krävs det ännu större möjlighet till undantag vid kusinäktenskap, särskilt de som har ingåtts utomlands och där parterna saknade anknytning till Sverige då äktenskapet ingicks. Det bör beaktas att kusinäktenskap är vanligare förekommande i Europa än barnäktenskap och månggifte, samt att en europeisk samsyn om kusinäktenskap saknas.

Utredningen om kusinäktenskap föreslår att ”synnerliga skäl” bör tolkas ”mycket restriktivt” och att myndigheterna regelmässigt kommer att neka kusinäktenskap erkännande: ”I praktiken kommer detta att innebära att de allra flesta utländska äktenskap mellan kusiner eller syskon och syskons avkomling vid en prövning kommer att nekas erkännande i Sverige.”¹⁹

Utredningens förslag och motiveringar visar att den ventil som ”synnerliga skäl” är avsedd att utgöra i praktiken riskerar att inte tillämpas i enlighet med det proportionalitetskrav som Europarätten uppställer. Den utomordentligt restriktiva tolkningen bör också ses i ljuset av att den rättighetsinskränkning som föreslås är osedvanligt omfattande.

Sammanfattningsvis innebär förbudet om erkännande av i utlandet redan ingångna kusinäktenskap ett avsevärt intrång i rätten till privat- och familjeliv, särskilt i de fall där ett äktenskap bestått under lång

¹⁵ Förvaltningsrätten i Göteborg (2024-01-16) i mål nr 12621-23, s. 2.

¹⁶ Kammarrätten i Göteborg (2024-11-22) i mål nr 741-24.

¹⁷ Prop. 2013/14:208., s. 27; prop. 2017/18:208, s. 25-27.

¹⁸ Prop. 2020/21:149. *Förbud mot erkännande av utländska månggiften*, s. 20.

¹⁹ Ds 2024:20, s. 199-200.

tid. Intrångets oproportionella karaktär styrks av att möjligheten till undantag i individuella fall ter sig vara en teoretisk, inte faktisk, möjlighet.

Möjlighet till undantag vid "särskilda skäl"

Om förbudet mot erkännande av kusinäktenskap med retroaktiv tillämpning ändå införs bör det ges möjlighet till undantag vid "särskilda skäl".²⁰ Detta ter sig särskilt angeläget för äktenskap där ingen av makarna hade anknytning till Sverige när äktenskapen ingicks och där äktenskapet vid den tiden skulle varit möjligt att ingå i Sverige. Att en sådan justering skulle utgöra en avvikelse från huvudregeln i förhållande till undantagsreglerna vid barnäktenskap och månggifte kan motiveras av att rättighetsinskränkningar ska vara så begränsade som möjligt samt de grundläggande skillnaderna mellan å ena sidan kusinäktenskap och å andra sidan barnäktenskap och månggifte.

6. Åklagarens talerätt om äktenskapsskillnad

BSR avstyrker förslaget om att åklagarens talerätt om äktenskapsskillnad också bör omfatta kusinäktenskap som ingicks innan äktenskapshindret infördes i svensk rätt.

Det är sannolikt att en del makar kommer uppge falsk information om släktskap för att få ett i deras hemland giltigt äktenskap erkänt i Sverige. Om ett kusinäktenskap erkänts i Sverige efter det att den föreslagna regleringen trätt i kraft – vilken kan ske om parterna vilselett myndigheterna genom att intyga på heder och samvete att de inte är kusiner – så kan endera av makarna enligt 5 kap. 5 § första stycket äktenskapsbalken ansöka om äktenskapsskillnad utan betänketid. Det för med sig att de svenska reglerna om bodelning t.ex. skulle kunna tillämpas.

Det bör dock påpekas att för dessa makar har, enligt samma paragraf, tredje stycket, även åklagare möjligheten att föra talan om äktenskapsskillnad. Åklagaren kan alltså begära att en domstol fattar beslut om en skilsmässa i ett sådant fall, även om äktenskapet ingåtts långt tidigare och ingen av makarna önskar skiljas. Åklagarnas möjlighet att föra sådan talan i relation till utländska äktenskap diskuterades år 2020 i relation till månggifte.²¹ Då angav regeringen att åklagarens talerätt borde bibehållas för utländska äktenskap då det signalerar vilken syn samhället har på dessa äktenskap och att bibehållandet inte skulle utgöra ett problem då det "används nästan aldrig".²² Då det förekommer betydligt fler fall av kusinäktenskap än månggifte är det sannolikt att åklagare i mycket högre grad kommer ställas inför sådana situationer. Även om talerätten är fakultativ och beslutet ska föregås av en avvägning så skulle en talan om äktenskapsskillnad i ett sådant fall innebära ett exceptionellt och klart oproportionerligt intrång i individens rätt till privat- och familjeliv. Om talerätten ska bestå för kusinäktenskap bör den därför begränsas till fall där äktenskapet ingicks i Sverige eller där åtminstone en av parterna hade anknytning till Sverige när äktenskapet ingicks.

²⁰ Se t.ex. Örebro universitets och Hovrätten för Nedre Norrlands förslag återgivna i prop. 2020/21:149, s. 22.

²¹ Prop. 2020/21:149, s. 33-34.

²² Prop. 2020/21:149, s. 34.

7. Avvägningar och konsekvenser av att ett i utlandet tidigare ingått kusinäkenskap inte erkänns

Utredningen understryker vikten av ett förbud mot kusinäkenskap och tonar samtidigt ner de betungande effekterna av att ett kusinäkenskap inte skulle erkännas. Utredningen anger att vid avvägningen mellan intresset av att motverka hedersförtryck och intresset av att gifta sig med en kusin av fri vilja står det klart att det första väger tyngst medan det andra får ge vika.²³ Det är dock missvisande, då det inte främst är intresset av att gifta sig med en kusin som får ge vika, utan intresset av erkännande av sedan länge ingångna äktenskap med tillhörande rättsföljder, vilket kan leda till bristande skydd för redan utsatta personer. Konsekvenserna för individer av att inte erkänna deras äktenskap ökar i takt med äktenskapets längd. Här bör även nämnas att det också finns andra än makarna, t.ex. gemensamma barn, som kan vara beroende av härledda rättigheter ur äktenskapet. För aktuella rättigheter hänvisas till tidigare förarbeten där dessa behandlats.²⁴

Om ett i utlandet ingånget kusinäkenskap inte erkänns av svenska myndigheter så omfattas parets relation exempelvis inte av äktenskapets institutionaliserade rättigheter såsom föräldrabalkens faderskapspresumtion, äktenskapsbalkens regler om äktenskapsskillnad eller ärvdabalkens regler om arv. Utredningen argumenterar mot sådana risker genom hänvisning till att sambolagen ger visst skydd. Samboskap har dock låg legitimitet i de grupper som utredningen behandlar. Äktenskapet har en mycket stark institutionell roll som inte ska underskattas då det oftast är den enda legitima samlevnadsformen i dessa grupper.

Tillgänglig äldre²⁵ och samtida²⁶ internationell forskning samt samtida svensk forskning²⁷ visar att hedersnormer stärks som informellt regelsystem för handlande för individer inom grupper som lever

²³ Ds 2024:20, s. 166.

²⁴ Prop. 2013/14:208; prop. 2017/18:208; prop. 2020/21:149.

²⁵ Ginat, J. Blood Revenge. **1997**. *Family honour, mediation and outcasting*. Sussex academic. Peristiany, J. G. **1965**. *Honour and shame – The values of Mediterranean society*. London: Widenfeld and Nicolson; Pitt-Rivers, J. **1965**. Honor and social status. In J. G. Peristiany (Ed.), *Honor and Shame. The values of Mediterranean society* (pp. 9–77). University of Chicago Press; Sev'er A. & Yurdakul G. **2001**. Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence against Women*, 7: 964-998.

²⁶ Bangash, A. K., Khan, R., & Marwat, F. U. R. **2018**. Illiteracy and its Relation with Honour Killing in Federally Administered Tribal Areas (FATA) Of Pakistan. *Pakistan Journal of Criminology*, 10(2), 107-121. Gibbs, A., Said, N., Corboz, J., & Jewkes, R. **2019**. Factors associated with 'honour killing' in Afghanistan and the occupied Palestinian Territories: Two cross-sectional studies. *PLOS ONE*, 14(8). Miedema, E., Koster, W., Pouw, N., Meyer, P., & Sotirova, A. **2020**. The Struggle for Public Recognition: Understanding Early Marriage through the Lens of Honour and Shame in Six Countries in South Asia and West Africa. *Progress in Development Studies*, 20(4), 328–346; Yilmaz, E., Kumral, B., Canturk, N., Erkol, Z., & Okumus, A. M. **2015**. Analysis and comparison of domestic femicide cases in the cities of Diyarbakir & Tekirdag, Turkey: A preliminary study. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 34, 17-23.

²⁷ Baianstovu, R., Strid, S., Cinthio, H., Särnstedt Gramnaes, E. & Enelo, J-M **2019**. *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets uttryck och samhällets utmaningar*. Örebro: Örebro universitet, Working papers and Reports Social Work. Rapport NR 17; Baianstovu, R. & Särnstedt Gramnaes E. **2022**. *Segregationens betydelse för hedersnormer samt för hedersrelaterat våld och förtryck: Nya analyser utifrån Storstadskartläggningen*. Delegationen mot segregation (Delmos); Baianstovu, R. & Enelo, J-M. **2023**. *Ungas livsvillkor i Göteborg 2023. Enkätundersökning för uppföljning av Göteborgs stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2018-2023*. Working Papers and Reports Social Work nr. 33, Örebro University; Cinthio, H. **2023**. *Rörelser i gränslandet: om komplexa hedersnormer och samhällliga*

under marginaliserade villkor. Hindret mot att ingå kusinäktenskap och att inte erkänna äktenskap som varat länge riskerar att stigmatisera dessa äktenskap, vilket kan stärka traditionella band och de parallella rättssystem som utredningens förslag önskar motverka. Det kan därför öka riskerna för tvång och våld som det yttersta uttrycket för att begränsa individers handlingsutrymme.

Att inte omfattas av äktenskapets skyddsregler kan ha mycket svåra konsekvenser för individen, särskilt för kvinnor, vid dödsfall eller uppbrott i relationen. Om en kvinna önskar skilja sig från maken så är det möjligt att få bodelning om äktenskapet erkänts i Sverige. Om äktenskapet inte erkänts av svenska myndigheter utan endast är erkänt inom gruppen riskerar kvinnan att endast ha möjlighet att söka äktenskapets upplösning från en traditionell rättsordning. Därmed kan de föreslagna förbuden bidra till att en förskjutning sker av individer, från det svenska rättssystemet längre in i hedersbaserade institutioner. Detta kan leda till mycket stor utsatthet för den grupp som förbudet mot kusinäktenskap är avsett att skydda. Sårbarheten kan illustreras av att skilsmässor i hedersbaserade institutioner i vissa fall endast erkänns om kvinnan avsäger sig alla andra rättigheter, t.ex. till bodelning och vårdnad om barnen.²⁸ Lagstiftaren bör istället säkra att kvinnorna har tillgång till de rättigheter och det skydd som svensk rätt innehåller.

markeringar. Malmö University Press. Doktorsavhandling; Nationella sekretariatet för genusforskning **2025**. *Honour, Gender and Violence. An International Research Review*. Göteborgs universitet; Strid, S., Baianstovu, R., Enelo, J-M, **2021**. Inequalities, isolation, and intersectionality: A quantitative study of honour-based violence among girls and boys in metropolitan Sweden, *Women's Studies International Forum*, Vol. 88.

²⁸ Hasan, M. (2002). The Politics of Honor: Patriarchy, the State and the Murder of Women in the Name of Family Honor. *The Journal of Israeli History*, 21, 1-37; Birk, C. & Beck Nielsen, J. (2025); Skilmissedokumenter avslører kvindeundertrykkende praksis i københavnske moskéer. *Berlinske tidende*, Sektion 1, 29 januar 2025.